

Sygn. akt I BU 6/14

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 3 marca 2015 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Zbigniew Hajn (przewodniczący)

SSN Romualda Spyt

SSN Małgorzata Wrębiakowska-Marzec (sprawozdawca)

w sprawie z odwołania K. L.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych
o wypłatę niezrealizowanego świadczenia,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 3 marca 2015 r.,
skargi organu rentowego o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego
wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 2 października 2013 r.,

stwierdza, że wyrok Sądu Apelacyjnego z dnia 2 października 2013 r., w zakresie renty socjalnej jest niezgodny z prawem.

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w G. wyrokiem z dnia 30 października 2012 r. zmienił decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z dnia 17 kwietnia 2012 r. w ten sposób, iż

przyznał K. L. prawo do wypłaty niezrealizowanych świadczeń za miesiąc marzec 2012 r. po zmarłym bracie J.S.

W sprawie ustalono, że J. S. uprawniony był do renty rodzinnej w zbiegu z rentą socjalną w łącznej wysokości 1.755,72 zł. Do chwili zgonu pozostawał na utrzymaniu wnioskodawczynie, co doprowadziło Sąd Okręgowy do wniosku, że spełnia ona warunki określone w art. 136 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2013 r., poz. 1440 ze zm.; dalej jako ustawa emerytalna).

W apelacji od tego wyroku organ rentowy zarzucił naruszenie art. 233 k.p.c., przez brak wszechstronnego rozważenia materiału dowodowego oraz obrazę art. 136 ust. 1 ustawy emerytalnej, przez przyjęcie, że wnioskodawczynie ponosiła koszty utrzymania zmarłego J. S.

Wyrokiem z dnia 2 października 2013 r. Sąd Apelacyjny oddalił apelację, dzieląc ustalenia i ocenę prawną Sądu pierwszej instancji.

Sąd odwoławczy stanął na stanowisku, że materialnoprawną podstawę wypłaty wnioskodawczynie niezrealizowanego świadczenia stanowi art. 136 ust. 1 ustawy emerytalnej, zgodnie z którym w razie śmierci osoby, która zgłosiła wniosek o świadczenia określone ustawą, świadczenia należne jej do dnia śmierci wypłaca się małżonkowi, dzieciom, z którymi prowadziła wspólne gospodarstwo domowe, a w razie ich braku - małżonkowi i dzieciom, z którymi osoba ta nie prowadziła wspólnego gospodarstwa domowego, a w razie ich braku - innym członkom rodziny uprawnionym do renty rodzinnej lub na których utrzymaniu pozostawała ta osoba. W ocenie Sądu drugiej instancji, brak wypłaty do rąk wnioskodawczynie świadczenia za miesiąc marzec 2012 r. doprowadziłby do częściowego pozbawienia jej oraz prowadzącego z nią wspólnie gospodarstwo domowe męża, niezbędnych środków utrzymania. J. S. zmarł bowiem 10 marca 2012 r., a termin płatności renty rodzinnej i socjalnej przypadał na dzień 15-ego każdego miesiąca. Oznacza to, że wnioskodawczynie do dnia śmierci brata zaliczkowo partycypowała w kosztach jego utrzymania, zasadnie oczekując ich późniejszego rozliczenia w ramach świadczenia, prawo do wypłaty którego istniało począwszy od 1-ego dnia miesiąca.

W skardze o stwierdzenie niezgodności powyższego wyroku z prawem organ rentowy zarzucił naruszenie prawa materialnego, tj. art. 136 ust. 1 ustawy

emerytalnej w związku z art. 15 pkt 1 ustawy z dnia 27 czerwca 2003 r. o rencie socjalnej (jednolity tekst: Dz.U z 2013 r., poz. 982 ze zm.), przez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie wyrażające się w przyznaniu wnioskodawczyni prawa do niezrealizowanych świadczeń obejmujących rentę rodzinną i rentę socjalną, w sytuacji gdy renta socjalna nie jest świadczeniem określonym ustawą emerytalną i nie podlega wypłacie jako świadczenie niezrealizowane.

Organ rentowy podniósł, że zaskarżony wyrok jest niezgodny z art. 136 ust. 1 ustawy emerytalnej w związku z art. 15 pkt 1 ustawy o rencie socjalnej i wniósł o stwierdzenie jego niezgodności z prawem w zakresie przyznania wnioskodawczyni prawa do renty socjalnej jako niezrealizowanego świadczenia za miesiąc marzec 2012 r. po zmarłym J. S. Skarżący stwierdził, że po pierwsze - przez wydanie zaskarżonego wyroku została mu wyrządzona szkoda, gdyż w jego wykonaniu wypłacił niezrealizowaną rentę socjalną w kwocie 682,67 zł, po drugie - wzruszenie wyroku Sądu drugiej instancji nie było możliwe z uwagi na wartość przedmiotu zaskarżenia oraz brak przesłanek uzasadniających wznowienie postępowania, po trzecie - postanowieniem z dnia 3 lutego 2014 r. Sąd Okręgowy oddalił wniosek o wykładnię wyroku, uznając, że nie można przyjąć, iż przyznano nim wnioskodawczyni tylko prawo do niezrealizowanej renty rodzinnej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Skarga jest usprawiedliwiona.

Zgodnie z art. 424¹ § 1 k.p.c., skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego wyroku przysługuje od wyroku sądu drugiej instancji kończącego postępowanie w sprawie, gdy przez jego wydanie stronie została wyrządzona szkoda, a zmiana lub uchylenie tego wyroku w drodze przysługujących środków prawnych nie było i nie jest możliwe. Sąd Najwyższy przyjmuje, że za niezgodne z prawem mogą być uznane tylko wyroki zawierające rozstrzygnięcia wyraźnie sprzeczne z przepisami prawa, których interpretacja, zastosowanie lub niezastosowanie nie powinny sprawiać istotnych trudności na gruncie powszechnie obowiązujących zasad wykładni lub stosowania prawa, albo wyroki oczywiście sprzeczne z obowiązującymi standardami orzekania, które zostały wydane po

dokonaniu oczywiście błędnej wykładni lub wadliwego zastosowania prawa, co można stwierdzić „na pierwszy rzut oka”, bez wnikania w szczegóły sprawy i bez potrzeby prowadzenia głębszej analizy prawniczej (por. wyrok z dnia 23 września 2014 r., II BP 18/13, LEX nr 1537556 i szeroko powołane w nim wcześniejsze orzeczenia). Sąd Najwyższy podkreśla również, że zasadna jest skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem wyroku, którym orzeczono o obowiązku świadczenia bez podstawy prawnej (por. wyrok z dnia 14 lutego 2008 r., I BU 11/07, OSNP 2009 nr 9-10, poz. 124).

Zgodnie z art. 136 ust. 1 ustawy emerytalnej, w razie śmierci osoby, która zgłosiła wniosek o świadczenia określone ustawą, świadczenia należne jej do dnia śmierci wypłaca się - w razie braku małżonka i dzieci oraz innych członków rodziny uprawnionych do renty rodzinnej - członkom rodziny, na których utrzymaniu pozostawała ta osoba. Sąd drugiej instancji uznał, że przepis ten stanowi materialnoprawną podstawę żądania wnioskodawczyni wypłaty niezrealizowanych świadczeń, gdyż zmarły brat pozostawał na jej utrzymaniu.

Uszło uwadze Sądu Apelacyjnego, że brat wnioskodawczyni był uprawniony do renty rodzinnej i renty socjalnej, wypłacanych w zbiegu (art. 9 ust. 1 ustawy o rencie socjalnej). Przepis art. 136 ust. 1 ustawy emerytalnej reguluje wypłatę niezrealizowanych świadczeń określonych tą ustawą. Renta socjalna - w odróżnieniu od renty rodzinnej - do nich nie należy (art. 3 ustawy emerytalnej). Ponieważ ustawa o rencie socjalnej nie zawiera własnej regulacji w zakresie wypłaty tego świadczenia niezrealizowanego z powodu śmierci uprawnionego, prawo do jego wypłaty mogłoby wynikać z art. 136 ust. 1 ustawy emerytalnej tylko wówczas, gdyby do jego stosowania odsyłały przepisy ustawy o rencie socjalnej. Tymczasem art. 15 tej ustawy, odsyłający w sprawach w niej nieuregulowanych do odpowiedniego stosowania przepisów ustawy emerytalnej, wymienia, między innymi, jej art. 133-135 oraz art. 136a, z jednoznacznym pominięciem art. 136. Ustawodawca nie przewidział zatem możliwości przejścia uprawnień do renty socjalnej na inne osoby, w tym następstwa prawnego w przypadku niezrealizowania wypłaty tego świadczenia z uwagi na śmierć osoby uprawnionej. Konsekwencją jednoznacznego wyłączenia możliwości zastosowania w sprawie o rentę socjalną art. 136 ustawy emerytalnej jest § 4 ust. 7 rozporządzenia Ministra

Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 26 września 2003 r. w sprawie przyznawania renty socjalnej (Dz.U. Nr 170, poz. 1656), zgodnie z którym postępowanie w sprawie renty socjalnej podlega umorzeniu, jako bezprzedmiotowe, jeżeli osoba ubiegająca się o rentę socjalną zmarła przed wydaniem decyzji w sprawie tej renty. Niewątpliwie również sprawa o rentę socjalną, należąca do kategorii spraw z zakresu szeroko rozumianego zabezpieczenia społecznego i w tym kontekście będąca sprawą cywilną w znaczeniu formalnoprawnym (art. 476 § 2 pkt 4 w związku z art. 1 k.p.c.), nie jest sprawą cywilną w rozumieniu art. 1 k.c. i stąd nie mają do niej zastosowania przepisy Kodeksu cywilnego, w tym w szczególności dotyczący spadków art. 922 k.c. Pogląd ten jest ugruntowany w orzecznictwie Sądu Najwyższego (por. wyroki z dnia 18 kwietnia 2007 r., I UK 315/06, OSNP 2008 nr 9-10, poz. 147 oraz z dnia 16 stycznia 2014 r., I UK 300/13, LEX nr 1498593 i powołane w nich orzeczenia).

Co prawda organ rentowy nie powoływał się na tę argumentację w postępowaniu administracyjnym ani nie podnosił w postępowaniu sądowym zarzutu niewłaściwego zastosowania w odniesieniu do niezrealizowanej renty socjalnej art. 136 ust. 1 ustawy emerytalnej, jednakże w świetle ugruntowanego od wielu lat orzecznictwa Sądu Najwyższego, sąd drugiej instancji jako kontynuujący merytoryczne rozpoznanie sprawy, stosuje - w granicach zaskarżenia - prawo materialne niezależnie od zarzutów apelacji (art. 378 § 1 k.p.c.). Rozpoznanie sprawy w granicach apelacji oznacza bowiem, że sąd drugiej instancji nie koncentruje się jedynie na ocenie zasadności zarzutów apelacyjnych, lecz rozstrzyga merytorycznie o zasadności zgłoszonych roszczeń procesowych (w sprawie z zakresu ubezpieczeń społecznych - o zasadności odwołania od decyzji organu rentowego) (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 25 sierpnia 2004 r., I PK 22/03, OSNP 2005 nr 6, poz. 80; z dnia 17 czerwca 2011 r., II UK 362/10, LEX nr 1026632; z dnia 8 października 2014 r., III UK 14/14, LEX nr 1541060 i powołane w nich orzeczenia, a przede wszystkim posiadającą moc zasady prawnej uchwałę składu siedmiu sędziów tego Sądu z dnia 31 stycznia 2008 r., III CZP 49/07, OSNC 2008 nr 6, poz. 55).

Prowadzi to do konkluzji, że rozstrzygnięcie Sądu drugiej instancji nie jest zgodne z prawem, gdyż nie zostało oparte na przepisie prawa, z którego wynikałby

obowiązek organu rentowego wypłaty renty socjalnej niezrealizowanej z uwagi na śmierć uprawnionego.

Z tego względu orzeczono jak w sentencji na podstawie art. 424¹¹ § 2 k.p.c.